

Pia CHRISTENSEN, Allison JAMES:

Research with children: Perspectives and Practices

Routledge, Taylor & Francis Group, London i New York, 2017., 232 str.

Treće, dorađeno izdanje knjige „Istraživanje s djecom: perspektive i praksa“ iscrpno prikazuje stajališta, metode, metodologije, pristupe, teorije i suvremene spoznaje razvoja interdisciplinarnog područja proučavanja djece i djetinjstva u kojem se mogu iščitati konkretni epistemološki i metodički pristupi u istraživačkoj praksi s djecom. Sedamnaest autora, redom renomiranih stručnjaka koji su svoj rad posvetili istraživanju djetinjstva, odabralo je aktualne pristupe, teme i smjernice koje predstavljaju uporišta ključnim pitanjima s kojima se istraživači djetinjstva redovito susreću. Knjiga je sabrana u jedanaest poglavlja, uz uvodni osvrt urednica, od kojih svako poglavlje zasebno nudi aktualnu metodološku temu akcijski-orijentiranog istraživanja s djecom. Fundamentalno uporište knjige dotiče se važnosti aktivnog, osuvremenjenog i ravnopravnog sudjelovanja svakog djeteta u akcijskim istraživanjima, pri čemu je uloga istraživača prilagoditi pristupe, metode i uvjete djeci kako bi se vjerodostojnije razumijeli dječji stavovi i iskustva.

U uvodnom dijelu knjige, naslovljenom „Istraživanje djece i djetinjstva: kulture komunikacije“, urednice Pije Christensen i Allison James osvrću se na novitete u području istraživanja djetinjstva u odnosu na prijašnja izdanja iz 2000. i 2008. godine – složenijem proučavanju i pristupanju istraživanjima koje provode djeca, rastućim promjenama u korištenju digitalnih tehnologija u istraživanju s djecom i sve većoj uključenosti akademskih istraživača djetinjstva u domene politike. Autorice smatraju da se djetinjstvo treba prikazivati, dočaravati i istraživati kroz raznoliko pristupanje istraživanjima te odabirom različitih metodoloških pristupa, čija je svrha ulaganje zajedničkih napora u aktualiziranje teme istraživanja djetinjstva.

Prvo poglavlje „Ulazak i promatranje dječjih svjetova“, s podnaslovom „Refleksija na longitudinalnu etnografiju ranog obrazovanja u Italiji“, Williama A. Corsara i Luise Molinari dotiče se teorijskih i metodoloških problema prilikom provođenja etnografskih istraživanja s malom djecom u Italiji. Autori se oslanjaju na Corsarov pojam *interpretativne reprodukcije* u kojem sagledavaju perspektivu individualnog razvoja svakog djeteta u kontekstu kolektivnih procesa, gdje djeca predstavljaju dio lokalne kulture te u njemu razvijaju svoje članstvo.

Poglavlje Jensa Qvortupa, naslovljeno „Makroanaliza djetinjstva“, sadržava kompleksan pristup istraživanju različitosti djetinjstva kao makrofenomena s ciljem razumijevanja životnih uvjeta djece. Autor analizira stajališta i pristupe analize makrofenomenima i *makrokomparativnim perspektivama djetinjstva* koje omogućuju uvid u razumijevanje različitih društvenih, kulturnih i ekonomskih okolnosti i pomažu u pronalaženju svrsishodnijih mikroanaliza dječje svakodnevice. U jednom je od potpoglavlja razrađen *koncept generacije*, jedan od temeljnih koncepata koji pri proučavanju djetinjstva pretpostavlja isti metodološki status poput koncepata klase, spola i etničke pripadnosti jer se dotiče rasne i kulturne diskriminacije.

Iduće su poglavlje napisale Sonia Livigstone i Alicia Blum-Ross, a naslovljeno je „Istraživanje djece i djetinjstva u digitalnom dobu“. Autorice raspravljaju o ulozi, rizicima i stavovima prema digitalnim i mrežnim medijima te informacijskim tehnologijama u dječjim životima, kao i mogućnostima njihove upotrebe kao alata za provođenje istraživanja s djecom. Nastoje prikazati kako digitalna tehnologija u istraživanjima može otkriti suvremene varijacije identiteta, prijateljstva ili sudjelovanja u djetinjstvu, čime autorice dokazuju da digitalni tragovi u istraživanju predstavljaju velike prepreke, etičke dileme i drugačije načine praćenja tijeka istraživačkog procesa. Zaključuju kako su digitalni mediji postali konstruktivni i ekološki ugrađeni u današnjoj praksi te utječu na međusobne odnose i djelovanje institucija. Smatraju da bi istraživači djetinjstva trebali preispitati i prilagoditi vlastite koncepte digitalnom dobu u skladu s novim tehnologijama.

Četvrto poglavlje govori o korištenju vizualnih i digitalnih istraživačkih metoda s malom djecom, o čemu je pisala Dylan Yamada-Rice. Autorica je u šestomjesečnom istraživačkom projektu s uključenim vizualnim metodama proučavala interakcije između male djece te njihovo razumijevanje različitih slika u domovima, javnim prostorima i urbanim krajolicima. Interaktivnim igrama i aktivnostima uspješno je objasnila djeci istraživačke metode i ciljeve, motivirajući ih da samostalno prikupljaju vizualne podatke kroz metode fotografiranja, fotoemotivnih razgovora, snimanja videa tijekom šetnji i izrade animacija *stop motion*. Poglavlje problematizira rasprave, ciljeve, uspjehe i teškoće istraživača pri provedbi takvih istraživačkih projekata u radu s djecom.

Iduće poglavlje, ono autorice Hayley Davies, „Istraživanje dječjeg složenog obiteljskog života i poštivanje međugeneracijskih odnosa“, usmjereno je na istraživanje međugeneracijskih odnosa djece te brojnih etičkih pitanja i dvojbi s kojima se susreću istraživači koji istražuju dječju perspektivu iskustva iz njihovih obitelji. Naglašava se važnost pristupanja osjetljivim situacijama

u djece i njihovim tajnama, čime je zadatak istraživača omogućiti djeci da razgovaraju o svojim teškoćama i problemima, a da pritom budu zaštićena.

U poglavlju „Rasa, spol i kritička reflektivnost u istraživanju s malom djecom“ autor Paul Connolly prikazuje neke od pristupa etnografskom istraživanju s djecom u dobi od pet i šest godina provedenog tijekom 1992. i 1993. godine u multietničkoj osnovnoj školi u Engleskoj, pri čemu je istraživao vršnjačku kulturu i razumijevanje značenja rase i spola u društvenim svjetovima male djece. Autor zaključuje kako pozicija odraslog, spol i rasa istraživača imaju utjecaj u razvijanju odnosa s djecom te da utječu na njihovo ponašanje tijekom provedbe etnografskog istraživanja.

Sedmo je poglavlje, „Djeca s teškoćama u razvoju, etnografija i neizgovorena razumijevanja – suradničko stvaranje različitih identiteta“, nastalo suradničkim istraživanjem Johna Davisa, Nicka Watskona i Sare Cunningham-Burley. Autori prikazuju neka od iskustava edinburškog tima vezana uz njihova istraživanja koja su provedena u sklopu istraživačkog projekta „Life as Disabled Child“, a unutar programa „Economic and Social Research Council's“ u kojem su sudjelovala djeca s višestrukim oštećenjima u dobi od 5 do 16 godina. U poglavlju se opisuje proces etnografskog istraživanja djece s invaliditetom, njihovih života i identiteta uz niz praktičnih ideja koje mogu poslužiti prilikom provođenja etnografskih, refleksivnih i emancipacijskih istraživanja s takvom djecom.

Osmo poglavlje, ono autorice Helen Roberts, govori o vrlo zanimljivoj temi – slušamo li i čujemo li doista djecu. Autorica koherentno raspravlja o različitim organizacijama i suvremenim razvijenim istraživačkim uputama koje se usmjeravaju na što uspješnije slušanje djece iako nekada ne čuju njihov glas. Roberts naglašava da postoje skupine *djece bez glasa* koje su marginalizirane u istraživanjima zbog svojih nepovoljnih uvjeta i načina života. Osvrće se i na rad udruge „Barnardo“ koja je usmjerena na pomaganje djeci i mladima da napreduju u svojim obiteljima i zajednicama te etičkim pitanjima i osposobljenosti istraživača za provođenje istraživačkog rada s djecom.

Poglavlje „Pokretanje tablica – djeca kao istraživači“ Nigela Thomasa usmjereno je na istraživački rad koji samostalno provode djeca. Autor konkretizira pojam „Djeca kao istraživači“ kroz tri segmenta – način definiranja djece, definiranja istraživanja te karakteriziranja ili konceptualiziranja odnosa između njih. Raspravlja i o preklapanju kategorija *djeca* i *mladi* u istraživanjima, nepreciznom pojmu *istraživanje*, ulozu školskog okruženja u istraživanjima,

publiciranju dječjih istraživačkih radova, etičkim problemima i odgovornostima u istraživanjima koje provode djeca.

Deseto poglavlje, ono autorice Claire O'Kane, naslovljeno „Participativno istraživanje brige o srodstvu u istočnoj Africi“, opisuje iskustva pružanja potpore djeci i odraslima kao istraživačima u participativnom istraživanju brige o srodstvu u regiji istočne Afrike. Osvrće se i na metodološka, etička, teoretska i pragmatična pitanja tijekom provedbe participativnog istraživanja s djecom, kao i na prikladniji odabir istraživačkih metoda s ciljem što boljeg razumijevanja dječjih iskustava i jačanja njihove zaštite. Razvijanje participativnih alata u njezinu istraživanju doprinijelo je analizi i daljnjim raspravama o poboljšanju i promjeni brige o srodniciima, uvidu u prednosti i nedostatke skrbi o srodniciima te stvaranju novih ideja za povećanje potpore djeci i njihovim njegovateljima.

U jedanaestom se poglavlju, „Utopijskom istraživanju s djecom“, Priscille Alderson osvrće na dokumentiranje, imaginaciju, analiziranje napora za promicanje pravde i blagostanja u ljudi te politički utjecaj na djetinjstvo. Utopijska istraživanja budućnosti djece potiču interdisciplinarna istraživanja koja bi se trebala usmjeriti na stvaranje učestalijih istraživanja u kojima sudjeluju djeca, aktualnim ekonomskim, ekološkim i zdravstvenim temama s ciljem stvaranja cjelokupnog boljitka društva.

Znanstvena monografija „Istraživanje s djecom: perspektive i praksa“ plod je višegodišnjeg praktičnog rada stručnjaka iz različitih disciplina koji su svoj rad posvetili istraživanju djece i djetinjstva. U monografiji se mogu iščitati iskustva istraživača, njihovih različitih istraživačkih okolnosti, transkripcije s terena, teorijske argumentacije uz potkrijepljenu literaturu, opisni sadržaji njihovih osjećaja, promišljanja, nedoumica i suočavanja s različitim etičkim i praktičnim preprekama tijekom provođenja njihovih istraživanja s djecom. Iako bi se suvremene spoznaje o djeci i djetinjstvu trebale sagledavati prvenstveno iz dječje perspektive, još uvijek su prisutni tradicionalni okviri promišljanja i djelovanja, ne samo u društvenom već i u istraživačkom kontekstu.

Vrijednost ove knjige sadržana je i u metodološkim smjernicama za provedbu istraživanja s djecom, čime ne pruža samo polazište već i smjerokaz istraživačima i drugim stručnjacima koji na bilo koji način sudjeluju u proučavanju te istraživanju djece i djetinjstva.

Aleksandra SMOLIĆ BATELIĆ